

DIAK

Essi Koskela

Marjo Valpas

Sosionomi (AMK)

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyö, 2026

**”Leikikkö mun kanssa?”
– Opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle
vahvistamaan lasten kaveritaitoja**

TIIVISTELMÄ

Essi Koskela & Marjo Valpas

”Leikkökö mun kanssa?” – Opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle vahvistamaan lasten kaveritaitoja

34 sivua ja 4 liitettä

Kevät 2026

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Varhaiskasvatuksen sosionomi, 210 op

Opinnäytetyön tavoitteena on tukea lasten kaveritaitoja varhaiskasvatuksessa. Kehittämistoiminnan tuotoksena koottiin opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle tukemaan lapsia kaveritaidoissa. Kiusaamista ja ulkopuolelle jättämistä esiintyy jo pientenkin lasten keskuudessa, joten opas toimii työkaluna varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Kaveri- ja vuorovaikutustaitojen harjoittaminen ja vahvistaminen ovat varhaiskasvatuksen arkipäivää, johon velvoittavat sekä varhaiskasvatuslaki että valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma.

Oppaan kokoamisessa hyödynnettiin kahta erillistä kyselyä, joista toinen tehtiin varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja toinen huoltajille. Kyselyt tehtiin eräaseen Raahen kaupungin varhaiskasvatussyksikköön syksyn 2025 aikana. Huoltajilta vastauksia saatiin 25 kappaletta ja henkilökunnasta 15 vastasi kyselyyn. Valmis opas koottiin yhteiskehittämistä hyödyntäen ja keskiöön nostettiin sekä henkilöstöltä että huoltajilta nousseita ideoita, ajatuksia ja toiveita.

Kyselyjen sekä tutkimustiedon perusteella oppaaseen nostettiin aihepiireiksi leikki, osallisuus, kasvattajan läsnäolon tärkeys sekä itsesäätelytaitojen harjoittelu. Leikki yhdessä kavereiden kanssa on varhaiskasvatuskäisen lapsen mielipuhua ja siihen lapsi tarvitsee läsnä olevan kasvattajan apua, tukea ja esimerkkiä. Vuorovaikutuksessa toisten kanssa opitaan itsesäätelytaitoja sekä toisten huomioimista. Lämpimässä ja turvallisessa ryhmässä lapsi saa osallisuuden kokemuksen. Varhaiskasvatuksen ammattilainen saa oppaasta työhönsä konkreettisia ideoita sekä materiaali- ja lähdevinkkejä. Opas jaetaan yhteistyöpäiväkotiin kevään 2026 aikana. Lisäksi opasta markkinoidaan muihinkin Raahen alueen varhaiskasvatussyksiköihin sekä Raahen seurakunnan varhaiskasvatukseen.

Asiasanat: kaveritaidot, kehittäminen, leikki, varhaiskasvatus, vuorovaikutus

ABSTRACT

Essi Koskela & Marjo Valpas

“Are you playing with me?” – A guide for early childhood education staff to strengthen children’s friendship skills

34 pages and 4 appendices

Spring 2026

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor of Social Services, 210 credits

The aim of the thesis is to support children’s friendship skills in early childhood education. As a result of the development work, a guide was produced for early childhood education staff to support children in developing friendship skills. Bullying and exclusion are observed even among very young children, so the guide is used as a tool for early childhood education staff. Practicing and strengthening friendship and interaction skills are considered part of everyday life in early childhood education and are required by both the Early Childhood Education Act and the national early childhood education plan.

Two separate surveys were used in compiling the guide. One was conducted for early childhood education staff and the other for the guardians. The surveys were carried out in an early childhood education unit in the city of Raahel during autumn 2025. Twenty-five responses were received from guardians and fifteen of the staff responded to the survey. The finished guide was completed using co-creation, and was focused on ideas, thoughts, and wishes from both staff and guardians.

Based on the surveys and research data, the themes highlighted in the guide were play, participation, the importance of the educator’s presence, and the practice of self-regulation skills. Playing with friends is considered a favorite activity among children in early childhood education and for this the help, support, and example of a present educator are needed. Thought interaction with others, self-regulation skills and consideration for others are learned. In a warm and safe group, a sense of inclusion is experienced by the children. Early childhood education professionals are provided with concrete ideas for their work as well as material and source suggestions. The guide will be distributed to the partner daycare centre during spring 2026. In addition, the guide will be marketed to other early childhood education units in the Raahel area as well as to the early childhood education services of the Raahel parish.

Keywords: development, early childhood education and care, friendship skills, interaction, play

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VARHAISKASVATUS JA KAVERITAITOT	6
2.1 Pedagogiikka, leikki ja kaveritaidot varhaiskasvatuksessa.....	6
2.2 Kiusaaminen ja sen ehkäisy.....	8
2.3 Ryhmässä toimiminen, vertaisoppiminen ja vertaissuhteet.....	10
2.4 Itsesäätelyn kehittyminen, harjoittelu ja tukeminen	12
2.5 Kasvatushenkilöstö kaveritaitojen vahvistajana	14
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄKUMPPANI SEKÄ TYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	16
3.1 Toteuttamisympäristö ja työelämäkumppani	16
3.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	17
4 KEHITTÄMISTOIMINNAN SUUNNITTELU, TOTEUTUS, TULOKSET SEKÄ VALMIS TUOTOS.....	18
4.1 Työn lähtökohta	18
4.2 Kyselyjen suunnittelu ja toteutus.....	19
4.3 Kyselyjen tulokset	20
4.4 Opas tuotoksena	22
5 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	24
6 POHDINTA	26
LÄHTEET.....	31
Liite 1. Alkuinfo vanhemmille.....	35
Liite 2. Kysely huoltajille	36
Liite 3. Kysely varhaiskasvatuksen henkilöstölle.....	38
Liite 4. Opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle.....	40

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus on usein lapselle ensimmäinen paikka, jossa hän opettelee vuorovaikutustaitoja oman perheensä ulkopuolella. Ongelmat vuorovaikutustaidoissa voivat aiheuttaa kiusaamistilanteita lapsiryhmässä. Tämän vuoksi kaveritaitoihin panostaminen nousee varhaiskasvatuksen arjessa äärimmäisen tärkeäksi. (Ranta, 2019.)

Varhaiskasvatuslain (L 540/2018) mukaan kasvattajalla on velvollisuus tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Laki velvoittaa kasvattajaa tukemaan lapsen toimintaa vertaisryhmässään kehittämällä lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Varhaiskasvatuksessa lapsi harjoittelee toimimaan ryhmässä ja siellä luodaan pohja kaveritaidoille. Vertaissuhteet ovat tärkeässä roolissa ja hyvät kaveritaidot kantavat aikuisuuteen saakka. (Laaksonen, 2022, luku Varhaiskasvatuksen tehtävät.) Lisäksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) yhdessä varhaiskasvatuslain kanssa velvoittavat kasvattajaa huolehtimaan, että jokainen lapsi saa olla sosiaalisesti osallisena sekä kuulua yhteisöönsä. Kaveritaitojen tukeminen ja vahvistaminen ovat tärkeässä roolissa, sillä kiusaaminen on lisääntynyt jopa ihan pienten lasten keskuudessa. Varhaisella puuttumisella sekä ennaltaehkäisyllä on tärkeä rooli varhaiskasvatuksen arjessa. (Rinta-Nikkola & Koskenvalta, 2024; Opetushallitus, 2022, s. 9.)

Opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa lasten kaveritaitoja varhaiskasvatuksessa. Yhteiskehittämisen kautta koottiin opas työkaluksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Opasta varten lähetettiin kyselyt huoltajille sekä henkilökunnalle. Niiden kautta kartoitettiin heidän ajatuksiansa, ideoitansa ja toiveitansa kaveritaitojen saralta. Oppaaseen koottiin kyselyistä nousseita teemoja. Lisäksi oppaan jokaisella sivulla edellä mainittua teemaa käsitellään tutkimustiedon valossa. Keskeisimmiksi teemoiksi nousivat leikki, osallisuus, itsesäätelytaidot sekä kasvattajan läsnäolon tärkeys päivän jokaisessa tilanteessa.

Valmis opas tarjoaa konkreettisen tietopaketin erilaisine materiaalivinkkeineen varhaiskasvatuksen työntekijälle. Se on helppokäyttöinen ja selkeän rakenteensa avulla eri teemoihin syventyminen on sujuvaa. Etenkin uuden lapsiryhmän tai tiimin kanssa aloitettaessa opas toimii työkaluna muistuttaen kaveritaitojen tärkeydestä.

2 VARHAISKASVATUS JA KAVERITAITOT

2.1 Pedagogiikka, leikki ja kaveritaidot varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslain (L 540/2018) mukaan lapsella on oikeus varhaisvatukseen, joka tukee yksilöllisesti lapsen kasvua ja kehitystä. Laadukas varhaiskasvatus rakentuu yhdessä ammattilaisten sekä huoltajien kanssa. Turvallinen varhaiskasvatusympäristö sekä sensitiiviset aikuiset tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. Lisäksi vuorovaikutustaitojen tukeminen ja osallisuuden mahdollistaminen nousevat varhaiskasvatuksen keskeisimmiksi tavoitteiksi.

Pedagogisesti hyvin suunniteltu toiminta noudattaa kokopäiväpedagogiikan mallia, jolloin kaikissa päivän tilanteissa huomioidaan erilaiset oppimisen mahdollisuudet. Jokainen hetki voi olla mahdollisuus uuden oppimiselle. On tärkeää, että lapsi huomaisi omat taitonsa positiivisessa valossa ja ympäristössä. Tällöin esimerkiksi kaveritaitojakin voidaan harjoitella vaikkapa siirtymätilanteissa tai leikin keskellä. Hyvät kaveri- ja vuorovaikutustaidot tukevat yhteiskunnassa pärjäämistä sekä luovat pohjaa ystävyysuhteille. (Laaksonen, 2022, luku Varhaiskasvatuksen tehtävät.)

Positiivinen pedagogiikka tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Positiivisella pedagogiikalla tarkoitetaan myönteisen toimintakulttuurin ylläpitämistä. Lapseen ja oppimiseen suhtaudutaan myönteisesti. Positiivisen

pedagogiikan kautta voidaan lisätä osallisuutta sekä tukea vertaissuhteita. Lämmin varhaiskasvatusympäristö tukee lapsen oppimista sekä lisää yhteenkuuluvuutta. Lapselle on tärkeää kuulua omaan ryhmäänsä. Positiiviset kaverisuhteet tukevat lapsen itsetuntoa. (Ranta, 2020.) Myös Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen (2017, s. 17–18) nostavat esille lämpimän, positiivisen, ja myönteisen vuorovaikutuksen tärkeyden kaikelle oppimiselle sekä väylälle osallisuuteen. Positiivisella palautteella vahvistetaan lapsen itsetuntoa.

Leikki nousee kaveritaitoja harjoiteltaessa yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi varhaiskasvatuksessa. Yhdessä kavereiden kanssa opetellaan vuorovaikutustaitoja sensitiivisessä ympäristössä. Leikkiessä tullaan osallisiksi. (Kangas ym., 2021, s. 63–64.) Oppiminen tapahtuu leikin tiimellyksessä ja erilaiset vuorovaikutustilanteet toimivat mallioppimisen väylänä kaveritaitojenkin kehittämisessä (Opetushallitus, 2022, s. 23–24.)

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen sosioemotionaalaisia taitoja. Päivän aikana lapsi kohtaa tilanteita, joissa pitää ratkaista konflikteja. Lapsen täytyy opetella olemaan ryhmässä sekä huomioimaan toiset ihmiset. (Opetushallitus, i.a.) Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan lapsen roolia aktiivisena toimijana. Toisten ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa oleminen on tärkeää, ja lapsi oppii uusia asioita esimerkiksi mallintamalla sekä seuraamalla ympärillä olevien toimintaa. Positiiviset kohtaamiset toisten kanssa tukevat uuden oppimista. Lapsi oppii leikin keskellä. (Opetushallitus, 2022, s. 23–24.)

Leikki on aina kuulunut suomalaiseen varhaiskasvatukseen. Lapsi tarvitsee varhaiskasvatuksen arjessaan sekä omaehtoista leikkiä että pedagogisesti tuettua leikkiä. (Kangas ym., 2021, s. 63.) Leikki on lapsen ensisijainen tapa, millä hän voi motivoituneesti ja tehokkaasti harjoitella sosiaalisia taitojaan (Elomaa ym., 2024, s. 56). Leikki on tärkeä toimintatapa, jonka avulla harjoitellaan ja opitaan asioita. Sen myötä lapsen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi edistyvät. Leikki on väylä kokonaisvaltaiseen oppimiseen. Leikki on motivoivaa, täynnä iloa ja vapaaehtoista. Ryhmässä leikkimisen lomassa lapsi oppii tunteiden säätelyä, omaa tahtomistaan sekä huomioimaan myös toisten lasten tarpeet ja näkökannat. Ryhmässä leikkiessä lasten yhteisöllisyys ja myönteinen ilmapiiri

kasvavat. (Lautamo & Laaksonen, 2018, s. 6, 8–9.) Leikin lomassa myös ongelmanratkaisutaidot sekä muisti ja keskittyminen kehittyvät. Lisäksi tilallinen hahmotus ja motoriset taidot vahvistuvat. (Elomaa ym., 2024, s. 56.) Leikki mahdollistaa lapsen osallisuuden omassa vertaisryhmässään. Laadukas leikki syntyy turvallisessa ympäristössä. Lapsi tarvitsee leikkiin vierelleen välittävän ja lämpimän kasvattajan. Leikin kautta lasten maailma avautuu aikuiselle. Leikissä rakentuu myös tasavertainen kohtaaminen lapsen ja aikuisen välille. (Kangas ym., 2021, s. 63–64; Opetushallitus, 2022, s. 43.)

Leikin tiimellyksessä lapsi saa harjoitella kaveritaitoja sekä erilaisten konfliktien ratkaisua omassa vertaisryhmässään (Ranta, 2019). Kaverin kanssa leikkiessä täytyy miettiä leikin juonta sekä opetella joustamaan. Yhdessä leikkiminen vaatii lapselta sitä, että lapsi osaa vastaanottaa leikkivihjeitä ja tulkita kaverin antamia leikkivihjeitä. Myös sanallinen kommunikointi nousee tärkeäksi. Onnistunut leikkihetki tukee lapsen identiteetin vahvistumista. (Lautamo & Laaksonen, 2018, s. 6, 8–9.)

Suurin osa lasten välisestä vuorovaikutuksesta kytkeytyy leikin äärelle. Lasten välisistä keskusteluistakin kumpuaa, että yksin on kurjaa leikkiä. Leikki tukee kaverisuhteiden syntyä. Jos lapsi ei pääse mukaan leikkiin, se voi vaikuttaa lapsen kokemusta itsestään sekä lisätä ulkopuolisuuden tunnetta. (Ranta, 2019; Lautamo & Laaksonen, 2018, s. 6–9.) Mitä pienemmistä lapsista on kyse, sitä enemmän tarvitaan kasvattajan kokonaisvaltaista läsnäoloa leikkitalanteissa. Kasvattaja vahvistaa omalla toiminnallaan vuorovaikutusta ja kommunikaatiota ylläpitäen leikin käynnissä. (Pursi, 2019.) Varhaiskasvatuksessa ei aina ole ymmärretty vapaan leikin merkitystä ja kasvattajat ovat jääneet siitä ulkopuolelle. Tällöin pedagogiikka on kärsinyt. (Ranta, 2020, s. 11.)

2.2 Kiusaaminen ja sen ehkäisy

Aiemmin tehtyjen tutkimusten pohjalta on saatu selville, että päiväkotikäisillä toisia lapsia kiusaavilla lapsilla on usein ongelmia omissa vuorovaikutustaidoissaan. Tutkimuksista esimerkiksi ilmenee, että lapset ovat

kokeneet jääneensä ulkopuolelle omasta ryhmästään ja kiusaamista on esiintynyt. (Ranta, 2019.) Tutkimukset osoittavat myös, että tukea tarvitsevien lasten keskuudessa kiusaamista ja ongelmia vuorovaikutuksessa esiintyy enemmän kuin ei-tukea tarvitsevilla. Varhaiskasvatusikäisten lasten kiusaamista on tutkittu varsin vähän. Kirjallisuuttakin kiusaamisen vastaisesta toiminnasta löytyy melko niukasti. Kiusaamisen vastaisia ohjelmia on kehitetty jonkin verran, mutta pääsääntöisesti ne ovat kouluikäisille kohdennettuja. Erilaiset ohjelmat perustuvat yhteenkuuluvuuden lisäämiseen lapsiryhmässä. (Repo, 2015.)

Kiusaaminen vaarantaa lapsen kasvun ja kehityksen lisäten syrjäytymistä. Mitä useammin kiusaamista tapahtuu, sitä vakavammin se vaikuttaa kiusattuun lapseen. Lisäksi kiusaaminen jättää jäljet myös itse kiusaajaan ja se voi näkyä myöhemmin päihteiden väärinkäyttönä tai rikollisuutena. Erilaiset pedagogiset ratkaisut tukevat vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Niiden harjoittelua on tärkeää olla sekä yksilö- että ryhmätasolla. (Repo, 2015.) Kaveritaitojen vahvistaminen sekä myönteinen toimintakulttuuri voivat vähentää kiusaamistilanteita varhaiskasvatuksessa. Yhdessä kasvattajien ja huoltajien avulla voidaan rakentaa positiivisempaa toimintakulttuuria ja pyrkiä kitkemään kiusaaminen pois lasten arjesta. (Ranta, 2019.) Kuunteleva ja aidosti välittävä kasvattaja tukee toimintakulttuuria, jossa luodaan lämpimät suhteet ryhmän jäsenten välille (Quinones ym., 2025, s. 331–346).

Haastava käyttäytyminen vertaissuhteissa heikentää ryhmän dynamiikkaa. Kasvattajan rooli on havainnoida ja pyrkiä vaikuttamaan häiritsevään käytökseen. Australian ja Suomen varhaiskasvatukseen tehdyssä tutkimuksessa selvitetään taaperoikäisten lasten epäkunnioittavaa käytöstä omissa vertaissuhteissaan. Tutkimuksesta selviää, että pienet lapset pääsääntöisesti kunnioittavat muita ryhmänsä lapsia. Konflikteja kuitenkin tulee ja lapsi pyrkii ne ratkaisemaan esimerkiksi tarjoamalla lelua kaverilleen. Myös itku voi toimia konfliktinpurkukeinona. Lisäksi aikuisen apu ristiriidan selvittämisessä korostuu. Erilaiset ristiriitatilanteet lasten välillä ovat keino opetella sosiaalisia suhteita ja ongelmanratkaisua. (Quinones ym., 2025.)

Tutkimuksessa selvitetään lasten välisten konfliktien näyttäytymistä vapaan leikin aikana. Sen mukaan ryhmän nuorimmat sekä uudet lapset jäävät leikki-tilanteissa herkemmin ulkopuolelle. Toisia saatetaan jättää leikin ulkopuolelle sanallisen loukkaamisen kautta tai fyysisesti, esimerkiksi tönimällä tai lyöden kaveria. (Quinones ym., 2025.) Lasten välinen kiusaaminen tapahtuu suurimmaksi osin sulkemalla osa lapsista ryhmän ulkopuolelle. Esille nousee kasvattajan läsnäolon tärkeys leikeissä ja muissa vuorovaikutustilanteissa. Ryhmytymiseen panostaminen on tärkeää. Lisäksi yhteistyön merkitys kasvattajien kesken sekä kasvattajien ja huoltajien välillä nousee merkittäväksi. Aikuisten yhteisten pelisääntöjen luominen helpottuu, kun yhteistyö on jouhevaa. (Pikkumäki & Peltola, 2017.)

Varhaiskasvatusympäristö on vuorovaikutuksellinen yhteisö, jossa jokainen sen jäsen oppii toisiltaan. Empaattisuuteen sekä toisen kunnioittamiseen täytyy panostaa. Toimivassa ryhmässä vuorovaikutusta tuetaan ja siihen kannustetaan. Myös ristiriitatilanteisiin pitää puuttua ja niitä ratkaistaan yhdessä aikuisen kanssa. Lisäksi kasvattajan asenne ja rooli kaikessa toiminnassa toimii mallina lapselle. Lämmin vuorovaikutus tukee lapsen itsetunnon kehittymistä. (Opetushallitus, 2022, s. 33–34.) Ryhmän kasvattajan on tärkeää huomioida keinot, joilla hän voi tukea lasta kaverisuhteiden luomisessa sekä millä tavoin hän pystyy edistämään lapsen pääsyä ryhmänsä jäseneksi (Ranta, 2020, s. 27).

Raahen kaupungin varhaiskasvatus on laatinut kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman. Siinä kerrotaan konkreettisesti, kuinka kiusaamista ehkäistään ja kuinka siihen puututaan sekä huolehditaan, että suunnitelmaa tarkistetaan tasaisin väliajoin. (Raahe varhaiskasvatuspalvelut, 2022.)

2.3 Ryhmässä toimiminen, vertaisoppiminen ja vertaissuhteet

Varhaiskasvatuksen yksikkö on usein ensimmäinen paikka, jossa pieni lapsi luo vertaissuhteita ikätovereihinsa. Päiväkotien lapsiryhmät ovat heterogeenisiä. Esimerkiksi ryhmän lasten yksilölliset taidot sekä kulttuuritaustat voivat olla hyvinkin moninaisia. Jokaisella ryhmään kuuluvalla lapsella on oikeus tasa-

arvoiseen, yhdenvertaiseen sekä kiusaamisvapaaseen varhaiskasvatukseen. (Ranta, 2019; Eerola-Pennanen ym., 2022; Opetushallitus, 2022, s. 17.)

Ryhmän toimintakulttuuri muodostuu ja vahvistuu vuorovaikutuksessa ryhmän jäsenten kanssa. Lisäksi henkilöstön arvot, asenteet ja omat vuorovaikutustaidot vaikuttavat ryhmän dynamiikkaan. Myös lasten osaamistaso ja asenteet vaikuttavat. Muutokset, kuten uuden lapsen aloittaminen ryhmässä tai vaikkapa läheisen aikuisen tai lapsen siirtyminen toiseen ryhmään, voivat vaikuttaa merkittävästi koko ryhmän toimintaan. (Laaksonen, 2022, luku Varhaiskasvatuksen arvot, toimijat ja kulttuuri.) Uuden lapsen aloittaessa on tärkeää tiedostaa, että uutta lastakaan ei jätettäisi pitkäksi aikaa vertaistensa pariin ilman kasvattajaa. Kasvattaja voi myös omalla esimerkillään vahvistaa lapsen paikkaa ryhmässä esimerkiksi erilaisten ilmeiden ja eleiden avulla. (Quinones ym., 2025, s. 331–346.)

Positiiviset vertaissuhteet sekä ryhmään kuulumisen vahvistavat lapsen minäkuvaa. Varhaiskasvatuksessa lapsi oppii yhdessä toisten kanssa. Yhteisen tekemisen ja etenkin leikin kautta tapahtuu vertaisoppimista. Yhdessä tekemällä ja muita mallintamalla lapsi oppii paitsi kognitiivisia taitoja, myös ryhmässä olemisen taitoja. Tutkijat ovat selvittäneet, että jäljittelemällä muiden toimintaa, esimerkiksi leikkutilanteessa, lapsen päämääränä on ryhmään pääsy. Lapsi haluaa olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. (Laaksonen, 2022, luku Varhaiskasvatuksen tehtävät.) Ryhmään kuulumisen pedagogisia keinoja, kuten osallisuuden tukemista, on kuitenkin selvitelty tutkimuksissa vähän (Nivala, 2021, s. 34).

Nivala (2021) tarkastelee artikkelissaan sekä varhaiskasvatusikäisen lapsen osallisuutta että yksinäisyyttä. Sen mukaan aiemman tutkimustiedon perusteella pieni lapsi ei voisi kärsiä yksinäisyydestä. Nykyisin väite on kumottu. Yksinäisyydestä kärsivä lapsi voi kokea arvottomuutta, ahdistusta ja ulkopuolisuutta. Lisäksi yksinäisyyden kokemus voi jatkua läpi elämän. Varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli lapsen yksinäisyyden ehkäisemisessä. Osallisuuteen ja sosiaalisiin suhteisiin panostaminen varhaiskasvatuksessa tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Nivala, 2021.) Myös Sevón ym. (2023) ovat tutkimuksessaan selvittäneet syitä miksi lapset sulkevat toisia lapsia

vertaisuhhteissaan ulkopuolelle. Tutkimuksessa korostui kasvattajan rooli huomioida, että ketään ei suljeta ulkopuolelle, eikä lapsia jätetä keskenään selvittämään ristiriitoja.

Vertaisoppimisessa pyritään yhteiseen päämäärään. Toimiva vuorovaikutus on keskiössä ja esimerkiksi leikki-tilanteessa kaveria tarvitaan siihen, että leikit onnistuvat. Päiväkotiarjessa vertaisoppimista tapahtuu sekä koko ryhmän yhteisissä tilanteissa että erilaisissa pienryhmissä. Yhdessä tekemiseen ja yhdessä oppimiseen turvallisessa ja tasapainoisessa vertaisryhmässä on jokaisella lapsella oikeus päiväkotipäivänsä aikana. (Koivula, 2022; Ranta, 2019.)

2.4 Itsesäätelyn kehittyminen, harjoittelu ja tukeminen

Itsesäätelyllä tarkoitetaan hetkiä, jolloin ihminen osaa malittaa mielensä, hallita omia ajatuksiansa tai muuttaa toimintaansa. Varhaiskasvatusympäristö tarjoaa erilaisissa ryhmätilanteissa lapselle keinon opetella odottamaan omaa vuoroaan, malttamaan mieltään sekä huomioimaan toiset ihmiset ympärillään. Nykypäivän hektisyys tosin tuo omia haasteitaan tälle harjoittelun polulle. Kaikkea on tarjolla runsaasti ja helposti saatavilla. (Sainio ym., 2020, luku Mitä tarkoitetaan itsesäätelyllä.) Päivän aikana lapsi kokee useita tilanteita, joissa täytyy odottaa omaa vuoroaan. Ryhmän tarpeet ja toiminta menevät lapsen omien toiveiden edelle. Erilaiset tilanteet, kuten vaikkapa leikkitarvaroiden paikan vaihtuminen tai ruokailupaikan siirtyminen, voivat näkyä käytöksessä. Näissä hetkissä tarvitaan itsesäätelyn ja toiminnanohjauksen taitoa. Tällöin lapsen täytyy osata ottaa muut lapset ryhmässä huomioon sekä harjoitella hillitsemään omaa mielipahaansa ja odottaa omaa mielihyvää. (Laaksonen, 2022, s. 50–51.)

Itsesäätely liittyy toiminnanohjaukseen. Itsesäätelyn avulla voidaan hallita impulsiivisuutta, ylläpitää tarkkaavaisuutta ja käsitellä asioita tehokkaasti. Omien tunteiden hallinta ja vuorovaikutus toisten kanssa onnistuvat paremmin, kun osaa hallita impulsiivisuutta sekä säädellä kognitiivisia toimintoja. Hyvät itsesäätelytaidot tukevat osallistumista sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Elomaa ym., 2024, s. 76.)

Varhaiskasvatusikä on itsesäätelytaitojen kehittymiselle tärkeää aikaa. Itsesäätelytaidot muodostavat tärkeän lähtökohdan kaveritaidoille ja vuorovaikutussuhteille. Jokainen lapsi tarvitsee apua itsesäätelykyvyn vahvistamiseen. Toiset lapset tarvitsevat tukea enemmän kuin toiset. Kasvattaja voi auttaa lasta itsesäätelytaitojen harjoittelussa huomioimalla lapsen temperamentin, iän ja kehitystason sekä mahdolliset tuen tarpeet. Myös nälkä ja vireystila vaikuttavat vahvasti itsesäätelyyn. (Laaksonen, 2022, s. 50–51.)

Kasvattajan rooli lapsiryhmässä on toimia kanssasäätelijänä ymmärtäen ja ohjaten lasta. Aikuisen ohjauksen puuttuessa lapsi toimii impulsiivisesti. Omaan etuaan ajatellen. Kun lapsi ei kykene säätelämään tunnetilojaan, hän muuttuu levottomaksi, jännittyneeksi tai turhautuneeksi. Kasvattajan rooli on tällöin tunnistaa tämä ja auttaa lasta itsesäätelyssä. Mikäli kasvattaja läsnäolollaan ja esimerkillään mallintaa lapselle toista huomioivaa käytöstä tai oman vuoron odottamista, se vähitellen vahvistuu. Lapsi oppii sietämään hetkittäistä epä mukavuutta. Jos lapsi sen sijaan esimerkiksi kokee, että aikuinen ei ymmärrä tai kuuntele häntä, lapsi hätäntyy eikä itsesäätely toimi. Myös aikuisen oma hermostuneisuus vaikuttaa negatiivisesti lapsen itsesäätelyn keinoihin. (Laaksonen, 2022, s. 50–51; Sainio ym., 2020, luku Mitä tarkoitetaan itsesäätelyllä.)

Lisäksi pedagogisesti hyvin suunniteltu toiminta tukee lapsen itsesäätelykeinojen kehittymistä. Esimerkiksi rauhalliset siirtymätilanteet luovat pohjaa itsesäätelytaitojen kehittymiselle. Myös varhaiskasvatusyksikön johtamis- ja toimintakulttuuri vaikuttaa omalta osaltaan lasten itsesäätelytaitoihin. (Laaksonen, 2022, s. 50–51.)

Lapsen itsesäätelytaitoja voidaan kehittää vuorovaikutuksen kautta. Aikuisen tuki, ohjaus ja esimerkki sekä kanssasäätely ovat keskiössä. Lapsi tarvitsee aikuisen turvallista lämpöä, empatiaa ja vastavuoroista keskustelua sekä rajoja, joilla on lapsen hyvinvointia edistävä tarkoitus. Itsesäätely kehittyy kaikilla lapsilla yksilöllisesti. Kasvattaja voi kuitenkin vahvistaa itsesäätelytaitojen kehittymistä esimerkiksi sanoittamalla lapsen tunteita. Itsesäätelykyky harjaantuu jatkuvasti ryhmässä, kun toisten ihmisten tuki vahvistaa ja kehittää sitä. Kun ryhmässä

harjoitellaan yhteisten rajojen noudattamista, yhteisiä sääntöjä sekä oman vuoron odottamista, itsesäätelytaidot kehittyvät. (Elomaa ym., 2024, s. 76–77.)

Ongelmat itsesäätelytaidoissa näkyvät kaveritaidoissa. Lapsi, jolla on haasteita keskittymisessä tai käyttäytymisessä, ei voi toimia vaaditussa tilanteessa tarvittavalla tavalla. Esimerkiksi leikki-tilanteet toisten kanssa eivät tällöin onnistu. (Sainio ym., 2020) Lisäksi vaihtuvat pienryhmätilanteet saattavat vaikuttaa lapsen itsesäätelykykyyn. Myös kiusaaminen ja ulkopuolelle jättäminen tuovat haasteita itsesäätelylle. (Laaksonen, 2022, s. 50–51.) Itsesäätelytaitojen harjoittelu ja vahvistaminen pikkulapsi-iässä on tärkeää. Ne ovat varhaiskasvatuksen tärkeimpiä harjoiteltavia taitoja. Taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Ongelmat itsesäätelytaidoissa johtavat ongelmiin myös oppimisen ja kehityksen saralla. Hyvät itsesäätelytaidot kantavat pitkälle aikuisuuteen asti. (Sainio ym., 2020.)

2.5 Kasvatushenkilöstö kaveritaitojen vahvistajana

Jokaisella lapsen elämään kuuluvalla aikuisella on vastuu taata lapselle turvallisuuden kokemuksia. Tänä päivänä jo pienet lapset kokevat kiusaamista sekä ulkopuolelle jättämistä. Päiväkodin positiivinen toimintakulttuuri sekä henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ovat keskiössä siinä, kun aletaan miettiä keinoja kaveritaitojen vahvistamiseen. (Ranta, 2019.) Ryhmän aikuisten välinen dynamiikka vaikuttaa voimakkaasti lapsiin. Toimiva tiimi, jossa keskinäinen vuorovaikutus toimii ja jokaiselle työntekijälle on paikkansa ryhmässä, luo pohjan lasten hyvinvoinnille. Toimivassa tiimissä lasten välisiä ongelmatilanteita on vähemmän. (Ranta, 2021, s. 32–33.) Uuden ryhmän tai uuden toimintakauden alkaessa on tärkeää keskittyä kaveritaitojen tukemiseen. Kiusaamisesta keskustelu lapsiryhmässä on yksi keino ehkäistä ja vähentää kiusaamista. (Pöyhönen & Livingston, 2025, s. 31.)

Kasvattajan rooli päiväkodissa on auttaa lasta hillitsemään mieltään, kuuntelemaan muita ja huomioimaan toiset ympärillään. Aikuinen ymmärtää lapsen käytöksen taakse ja ohjaa lasta toiminnoissaan. Toisinaan arkeen kuuluu

asioiden teko, jotka eivät aina ole niin mieluisia. (Sainio, 2020, luku Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa.) Varhaiskasvatuksessa kasvatushenkilöstön tehtävänä on edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Näiden myötä luodaan pohjaa myös kaveritaitojen kehittymiselle. Ammatillainen tarjoaa lapselle mahdollisuuden toteuttaa omia leikki-ideoitaan ja kokeilla uusia asioita rauhassa, ilman kiirettä. Näin kasvatushenkilöstö tukee lasten välisten kaverisuhteiden muodostumista ja edistää ystävyysuhteiden syntymistä. Turvallisessa varhaiskasvatusympäristössä ristiriitatilanteisiin puututaan rakentavasti ja lasta ohjataan ratkaisukeskeiseen toimintaan. (Opetushallitus, 2022, s. 18, 33.)

Kasvattajan työotteessa täytyy näkyä arvostava kohtaaminen jokaista lasta kohtaan. Aikuisen rooli on opettaa lasta huomioimaan toiset ihmiset. Lasten keskinäisiin ristiriitoihin tulee puuttua keskustellen sekä pohtien lasten kanssa, mikä olisi hyvä tapa asiassa edetä ja toimia. ”Me-henkeä” vahvistamalla saadaan lapsiryhmän välisiä suhteita paremmiksi. Se omalta osaltaan tukee ja vahvistaa lasten kaveritaitoja. (Järvinen & Mikkola, 2015, s. 29.) Laadukkaalla, pedagogisella toiminnalla voidaan vahvistaa ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lapsille mieluisa, yhteinen tekeminen vahvistaa me-henkeä. Kuten myös aikuisen antama positiivinen palaute. (Haapsalo, ym., 2016, s. 14.)

Kaveritaitojen kehittämiseen tarvitaan kasvatushenkilöstön tietoa kaveritaitojen osa-alueista. Niitä ovat ryhmässä toimimisen taidot, vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot, vuorovaikutukseen liittymisen taidot sekä toisten huomioon ottamisen taidot. Lisäksi kasvattajan täytyy ymmärtää, miten ryhmä toimii. Kasvattajan täytyy osata havainnoida lasten kaveritaitoja arjen keskellä. (Laaksonen, 2022, s. 174–175.)

Pelkkä vuorovaikutus ei kuitenkaan itsessään riitä kaveritaitojen kehittämiseen. Tärkeää on se, miten varhaiskasvatuksessa aikuinen ohjaa toimintaa ja miten toiminta etenee. Uuden ryhmän tai kauden aloitus on kaveritaitojen vahvistamisen kannalta merkittävä ajankohta. Mikäli ryhmäytyminen laiminlyödään, se todennäköisesti voi näkyä myöhemmin ryhmässä kaveritaitojen ongelmana. Kaveritaitojen harjoittelun tarkoituksena on korostaa

ennaltaehkäisevää toimintaa. Tämän vuoksi ryhmäytymiseen kannattaa panostaa heti kauden alussa. Ryhmäytyminen ei onnistu, kun kriisitilanne on jo päällä. (Laaksonen, 2022, s.174–175.)

Kasvattajan on tärkeää tiedostaa, että lapsi kaipaa vertaistensa hyväksyntää sekä osallisuuden kokemusta. On pohdittava pedagogisia ratkaisuja siihen, että tilanteet esimerkiksi vapaan leikin aikana eivät johda ristiriitoihin. Lisäksi konflikteista tulee keskustella. Kasvattajan rooli on luoda olosuhteet osallisuudelle ja toisen huomioimiselle. (Quinones ym., 2025, s. 331–346.) Aikuisen tulee ymmärtää lasten välisiä sääntöjä sekä huomioida ulkopuolelle jättämisen merkit lapsiryhmässä (Sevón ym., 2023, s. 359).

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄKUMPPANI SEKÄ TYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

3.1 Toteuttamisympäristö ja työelämäkumppani

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyöllä Raahen kaupungin erään varhaiskasvatusyksikön kanssa. Opinnäytetyössämme ei mainita ko. yksikön nimeä, sillä yksikön johtajan näkemys oli, että huoltajien vastaamisprosentti olisi tällöin mahdollisesti korkeampi. Lisäksi kyselyyn vastaajien anonymiteetti säilyy. Päiväkodilla on aiempina vuosina keskitytty erityisesti kaveritaitojen tukemiseen, joten opas kaveritaitoihin tukee tätä prosessia. Kyselyissä selvitimme millä tavalla vastaajat kokivat kaveritaitoihin panostamisen näkyneen päiväkodin toiminnassa.

Työelämäkumppanina toimi varhaiskasvatuksen yksikkö, jonka johtaja oli opinnäytetyömme työelämäohjaaja. Koko henkilökunta osallistui kehittämisprojektiin. Toivoimme keskustelua kaveritaidoista esimerkiksi koko talon viikkopalavereissa sekä tiimeissä aina mahdollisuuksien mukaan. Olimme

aktiivisesti yhteydessä työelämätaahon ohjaajaamme. Myös huoltajien ääni pääsi kuuluville oppaassa ja heiltä nousseita ideoita, ajatuksia ja toiveita nostettiin mukaan oppaaseen.

3.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyömme tarkoituksena on koota opas varhaiskasvatukseen tukemaan henkilöstöä lasten kaveritaidoissa. Opas koottiin kahden erillisen kyselyn sekä ajantasaisen tutkimustiedon pohjalta. Sekä huoltajilla että henkilöstöllä oli mahdollisuus vastata omiin kyselyihinsä. Tarkastelimme kyselyjen pohjalta, millä tavoin lasten kaveritaidot näyttäytyvät varhaiskasvatuksen työntekijöille sekä millä tavalla huoltajat kokevat kaveritaitojen näkymisen lastensa varhaiskasvatuksessa. Lisäksi kartoitimme kyselyjen avulla, mistä seikoista huoltajat sekä kasvattajat ovat mahdollisesti huolissaan tai millaisista asioista he iloitsevat lapsiryhmässä tai päiväkodin toiminnassa.

Tarkoituksena on koota selkeä ja konkreettinen tietopaketti, jota olisi helppoa hyödyntää varhaiskasvatuksen arjessa. Tarkoituksena on vahvistaa kasvattajan osaamista sekä antaa mahdollisesti uusia työkaluja lapsiryhmään. Valmiin oppaan tarkoituksena on herätellä kasvattajia pohtimaan omaa rooliaan kaveritaitojen tukijana sekä pohtimaan myös tiimityön merkitystä sekä sensitiivistä kohtaamista.

Opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatusikäisen lapsen kaveritaitoja ja vuorovaikusta sekä lasten että aikuisten kesken. Myös lapsen ryhmään kuulumiseen ja vuorovaikutuskulttuuriin panostaminen nousevat työmme tavoitteellisiksi elementeiksi. Varhaiskasvatusikäisen lapsen sosiaalisten taitojen tukemiseen sekä kaveritaitojen kehittämiseen on tärkeää olla työkaluja.

4 KEHITTÄMISTOIMINNAN SUUNNITTELU, TOTEUTUS, TULOKSET SEKÄ VALMIS TUOTOS

4.1 Työn lähtökohta

Raahen kaupungin varhaiskasvatuksesta toivottiin, että työntekijöille olisi saatavilla kaveritaitoihin liittyen helppokäyttöistä materiaalia. Kavereiden kanssa oleminen ja leikki ovat lapsille tärkeitä asioita. Varhaiskasvatuksen tärkeimpiä tehtäviä ovat kaveritaitojen opettelu, harjoittelu ja vahvistaminen. Työntekijöillä tulee olla osaamista ohjata lapsia vuorovaikutustilanteissa sekä tukea yhteisleikkejä kavereiden kanssa. Päivähoitoikäinen lapsi harjoittelee vertaistensa kanssa olemista, ja kaveritaitojen tukeminen sekä vahvistaminen ovat taitoja, joita tarvitaan jokapäiväisessä elämässä. Työntekijöille tai perheille tarjotut työkalut kaveritaitojen tukemiseen ovat tärkeitä, sillä jo pienten lasten keskuudessa esiintyy kiusaamista tai ulkopuolelle jättämistä.

Työelämäkumppanin idea kaveritaitojen materiaalipaketista kuulosti mielenkiintoiselta, tärkeältä ja ajankohtaiselta. Opinnäytetyömme sai idean ja päätimme laatia henkilöstölle oppaan, joka tarjoaisi ideoita ja näkökulmia tukemaan pienten lasten kaveritaitoja.

Lähetimme tutkimuslupahakemuksen liitteineen Raahen kaupungin sen hetkiselälle varhaiskasvatusjohtajalle loka-marraskuun vaihteessa 2025. Saimme tutkimusluvan parissa päivässä ja sovimme työelämätahon ohjaajamme kanssa, että hän lähettäisi kyselyn henkilöstölle ja huoltajille marraskuussa. Kysely oli avoinna aluksi kahden viikon ajan. Saimme kuitenkin vastauksia melko niukasti, joten jatkoimme vastausaikaa yhdellä viikolla.

Huoltajien kyselyt lähetettiin päiväkodin johtajan toimesta Daisyn kautta. Päiväkodin johtaja lähetti henkilöstön kyselyt heidän työsähköposteihinsa. Kyselyihin vastattiin qr-koodin tai linkin kautta kolmen viikon ajan marraskuussa 2025. Valmis opas tarjoaa varhaiskasvatuksen henkilöstölle keinoja kaveritaitojen tukemiseen.

4.2 Kyselyjen suunnittelu ja toteutus

Suunniteltaessa opasta kaveritaitoihin, halusimme, että siinä näkyisi myös sekä varhaiskasvatuksen työntekijöiden että lasten huoltajien ajatukset, toiveet ja ideat. Tämän vuoksi päätimme tehdä kaksi erillistä Webropol-kyselyä, joiden pohjalta teimme oppaan kaveritaidoista. Ennen kyselyjen avaamista halusimme tiedottaa huoltajia tulevasta kyselystä. Lähetimme erillisen alkuinfon vanhemmille (Liite 1), jonka päiväkodin johtaja jakoi jokaisen osaston seinälle sekä lähetti jokaiseen perheeseen Daisy-järjestelmän kautta. Daisy on sähköinen varhaiskasvatuksen toiminnanohjausjärjestelmä. Sen avulla huoltajat sekä henkilöstö voivat hoitaa päivittäisiä asioita, kuten hoitoaikoja sekä viestintää. (Raahe, 2025.)

Kehittämiprojektimme alkuvaiheessa keräsimme henkilöstöltä toiveita siitä, mitä he mahdollisesti toivoisivat huoltajilta kysyttävän kaveritaitoihin liittyen. Toimimme tiiviissä yhteistyössä varhaiskasvatussyksikön kanssa. Saimme yhteistyöpäiväkodilta sähköpostitse ideoita siihen, millaisia kysymyksiä he toivoisivat huoltajille lähetettävän ja millaisia tietoja he haluaisivat huoltajilta kaveritaitoihin liittyen. Sisällytimme huoltajien kyselyyn päiväkodin henkilöstön palaverissa esiinnousseet ideat. Kasvattajat toivoivat huoltajilta kysyttävän huoltajien kokemusta siihen, tuetaanko kaverisuhteita riittävästi. Lisäksi työntekijät halusivat tietoa, millä tavalla huoltajat näkevät kaveritaitoihin panostamisen näkyneen päiväkodilla viimeisen vuoden aikana. Kasvattajat kokivat tärkeiksi myös kysymykset, mitä huoltajat toivovat päiväkodilta kaveritaitojen vahvistamiseen sekä ryhmään kuulumiseen liittyen.

Halusimme, että jokaisella huoltajalla olisi halutessaan mahdollisuus vastata kyselyyn. Sovimme, että päiväkodin johtaja lähettäisi Daisy-järjestelmän kautta huoltajien kyselyn. Lisäksi varmistimme päiväkodin johtajalta, että eri osoitteissa asuville huoltajille lähetetään oma linkki Daisy-järjestelmän kautta. Henkilöstölle johtaja lähetti kyselyn heidän työsähköposteihinsa. Kyselyihin vastattiin qr-koodin tai linkin kautta kolmen viikon ajan marraskuussa 2025.

Teimme kyselyt Webropol-työkalulla (Liite 2; Liite 3). Kyselyjä luodessamme kiinnitimme huomiota kysymysten selkeyteen sekä kyselyjen käyttäjäystävällisyyteen. Lisäksi halusimme luoda kyselyistä sellaisia, jotka eivät olisi aikaa vieviä, mutta antaisivat meille tärkeää informaatiota kaveritaitoihin liittyen. Kysymyksistä loimme sellaisia, että vastausten analysoiminen oli luontevaa. Tarkoituksemme oli hyödyntää yhteiskehittämistä ja kerätä mahdollisimman kattavaa tietoa siitä, mitä työntekijät sekä huoltajat kertoisivat lasten kaveritaidoista tai millaisia toiveita heillä olisi päiväkotiarkea tukemaan.

Yhteiskehittämisellä tarkoitetaan sitä, että palvelujen käyttäjät osallistutetaan käyttämänsä palvelun suunnitteluun, kehittämiseen, toteuttamiseen ja arviointiin. Yhteiskehittämisen ajatuksena on osallisuuden lisääminen sekä kuulluksi tuleminen. Omien ajatusten, mielipiteiden sekä toiveiden ilmaisu on tärkeää sekä henkilöstölle että huoltajille. (LABOpen, 2020; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2018.) Varhaiskasvatuksessakin on tärkeää, että perheille tarkoitettu palvelu eli varhaiskasvatus vastaa perheiden tarpeita. Sekä lapsen että huoltajan tulee saada kokemus osallisuudesta. Heidän näkemyksiänsä, mielipiteitensä ja ajatuksiansa tulee kuulla. Lisäksi huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö lisää luottamusta sekä tukee lapsen kasvua ja kehitystä. (Opetushallitus, 2022, s. 34, 37.) Vastausten sekä keräämämme tutkimustiedon perusteella saimme koottua käytännönläheisen oppaan kaveritaitoja tukemaan. Kasasimme oppaaseen konkreettisia vinkkejä yhdessä tutkimustiedon kanssa tukemaan lasten kaveritaitoja. Lisäksi oppaassa näkyy yhteiskehittämisen myötä kasvattajien ja huoltajien näkemyksiä, ideoita ja toiveita kaveritaitoihin liittyen. Tarkastelimme kyselyjen pohjalta, millä tavoin lasten kaveritaidot näyttäytyvät varhaiskasvatuksen työntekijöille sekä millä tavalla huoltajat kokivat kaveritaitojen näkymisen lastensa varhaiskasvatuksessa.

4.3 Kyselyjen tulokset

Huoltajille tarkoitettuun kyselyyn (Liite 2) vastasi noin kolmannes huoltajista. Kysely lähetettiin 82 huoltajalle ja vastauksia saimme 25 kappaletta. Suurin osa huoltajista vastasi, että heidän näkemyksensä mukaan lapsi ei ollut kokenut

kiusaamista päiväkodissa. Kolmessa vastauksessa kiusaamista kerrottiin olleen. Kuudessa vastauksessa ei osattu sanoa, oliko kiusaamista päiväkodissa tapahtunut. Mikäli kiusaamista oli ilmennyt, se oli huoltajien mukaan näkynyt lyömisenä sekä itsetunnon ongelmina. Yhden vastauksen mukaan kiusaaminen on ollut vähäistä, eikä se siten ole juurikaan lapsessa näkynyt.

Huoltajien mukaan lapsella oli kaveri tai kavereita ryhmässään. Ainoastaan yhdessä vastauksessa ei osattu tähän vastata. Lisäksi huoltajat olivat vahvasti sitä mieltä, että päiväkodissa osataan tukea ja opastaa lasta kaveritaidoissa sekä kuulumisessa omaan ryhmäänsä. 23 vastasi myöntävästi ja kahdessa vastauksessa ei osattu sanoa puolesta eikä vastaan.

Kaveritaitoihin panostaminen päiväkodilla on näkynyt huoltajien mukaan erilaisin pienryhmäjoain sekä aikuisen läsnäololla. Lisäksi leikin tukemiseen on panostettu. Myös erilaiset kaveri- ja tunnetaitoharjoitteet on koettu hyväksi. Yhdessä vastauksessa koettiin, että panostusta kaveritaitoihin ei ole näkynyt lainkaan.

Huoltajat toivoivat päiväkodilta aikuisen aktiivisempaa havainnointia etenkin siihen, että kaikki pääsisivät leikkiin mukaan. Lisäksi toivottiin, että kasvattaja ei ohjaisi leikkiin sukupuolen mukaan. Esille nousi myös aikuisen läsnäolon tärkeys leikin käynnistäjänä. Huoltajat nostivat esille leikin kautta tapahtuvaa oppimista sekä päivittäisiä hetkiä, joissa pohdittaisiin kaveritaitoja.

Työntekijöistä kyselyyn (Liite 3) vastasi 15 henkilöä. Kysely lähetettiin 22 työntekijälle. Henkilökunnan vastauksissa kiusaamista ilmeni eniten tönimisenä, lyömisenä tai ulkopuolelle jättämisenä. Isommilla lapsilla kiusaamista tapahtui enemmän piilossa, jolloin kasvattajan rooli havainnoijana sekä mukanaolijana korostui. Erilaiset ristiriitatilanteet, kielelliset vaikeudet sekä lapsen erityispiirteet nähtiin kaveritaitojen haasteina. Kyselyssä korostuivat sääntöjen läpikäyminen sekä panostus kauden aloitukseen luomalla ryhmähenkeä. Lisäksi säännöllinen kaveritaitojen sekä toisen huomioon ottamisen harjoittelu koettiin tärkeiksi.

Henkilöstöstä suurin osa koki, että heillä on riittävästi osaamista kaveritaitojen tukemiseen. Kukaan ei vastannut tähän kieltävästi. Kuitenkin kyselyistä nousi esille, että kasvattajille tulee eteen tilanteita, joissa kaveritaitoihin ei ehditä puuttua, vaikka pitäisikin. Työntekijät kokivat lapsiryhmänsä vahvuuksina olevan empaattisuuden. Lisäksi lapset auttavat mielellään toisiaan. Myös leikkikavereita vaihdellaan. Työntekijöiden vastauksista ilmeni myös, että helposti saatavalle kaveritaitomateriaalille on tarvetta, kuten myös tunne- ja itsesäätelytaitoihin liittyen. Lisäksi leikin tukemiseen kaivattiin vinkkejä. Vahvuuksissa korostui myös kasvattajan vahva läsnäolo päivän eri puuhissa.

4.4 Opas tuotoksena

Opas kaveritaitoihin (Liite 4) tehtiin PowerPoint-ohjelmalla joulukuun 2025 aikana. Siihen koottiin tietopakettiksi käytännön työkaluja huoltajien sekä henkilöstön toiveiden, ideoiden ja huomioiden pohjalta. Valmiissa oppaassa on keskiössä kasvattajan läsnäolo, osallisuus, leikki sekä itsesäätelyn osa-alueet. Nämä aiheet nousivat esille aiemmin tehtyjen kyselyjen pohjalta ja ne muodostavat oppaan punaisen langan. Kyselyihin sekä lähdemateriaaleihin pohjautuen leikki nousi kaiken oppimisen ja tekemisen perustaksi, joten oppaan nimeksi annettiin *”Leikkikkö mun kanssa?” – Opas vahvistamaan kaveritaitoja*.

Kun opas oli lähes valmiina, lähetimme sen yhteistyöpäiväkodille kommentoitavaksi. Halusimme panostaa yhteiskehittämiseen vielä oppaan kasaamisvaiheessa, mikäli päiväkodin henkilöstöltä nousisi joitain muutos- tai kehittämisideoita oppaaseen. Muutosehdotuksia emme kuitenkaan saaneet takaisin.

Hyvässä oppaassa kieliasu on selkeä, kohderyhmälle tarkoitettu. Lisäksi ulkoasun rakenne on yhtenäinen. Sisällys ja selkeä otsikointi auttavat lukijaa löytämään oppaasta etsimänsä sisällön. (Paakkunainen, 2021, s. 10–14.) Halusimme panostaa selkeään ja napakan ulkoasun lisäksi siihen, että opas tarjoaa ajantasaista sekä informatiivista tietoa kasvattajille. Tutkimustietoon pohjautuvat julkaisut ja lähteet löytyvät käsiteltävän teeman sivun alalaidasta

sekä oppaan lopusta erillisestä lähdeluettelosta. Tietopaketin lisäksi opas tarjoaa konkreettisia ideoita ja vinkkejä varhaiskasvatuksen arkeen. Halusimme lisätä oppaaseen myös tärkeimpiä huomioita Webropol-kyselyistä nousseista tuloksista, ajatuksista ja toiveista. Opas on työntekijälle helposti saatavilla ja toimii työkaluna varhaiskasvatuksen arjessa. Etenkin uusille työntekijöille ja alan opiskelijoille opas toimii konkreettisten vinkkien ja ideoiden kautta hyvänä työvälineenä.

Opas tullaan jakamaan sähköisessä muodossa varhaiskasvatusyksikköön päiväkodin esihenkilölle. Lisäksi käymme esittelemässä oppaan päiväkodin henkilökunnalle keväällä 2026. Esittelemme muutoinkin työprosessimme kulkua sekä sitä, millaisia asioita kyselyissä nousi esille. Markkinoimme opastamme työkaluksi myös Raahen kaupungin muihin varhaiskasvatusyksiköihin sekä Raahen seurakunnan varhaiskasvatukseen.

5 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyössä noudatettiin Diakonia-ammattikorkeakoulun eettisiä periaatteita ja toimimme hyvän tieteellisen käytännön mukaan (Diak, i.a.). Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa luotettavaa ja rehellistä työskentelyä koko kehittämisprojektin ajan. Projektista vastaavien henkilöiden vastuu korostuu ja huomiota tulee kiinnittää tulosten oikeellisuuteen. Lisäksi projektiin osallistuneita yhteistyökumppaneita tulee arvostaa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2024.) Kyselyistä saadut vastaukset analysoimme luotettavasti. Lisäsimme kyselyyn vastausaikaa viikon verran, jotta saimme enemmän vastauksia ja näin ollen tulosten analysointi oli kattavampaa.

Hyvään eettiseen käytäntöön kuuluu tutkimusluvan hakeminen (Arene, 2025). Ennen kyselyjen lähettämistä eteenpäin, haimme tutkimuslupaa Raahen kaupungin sen hetkiseltä varhaiskasvatuksen johtajalta. Eettisten periaatteiden mukaisesti paneuduimme huolellisesti aiheeseemme ja hankimme tarvittavat tutkimusluvut sekä sovimme tekijänoikeuksista. Valmista opasta saa käyttää vapaasti, tulostaa ja jakaa eteenpäin. Ainoastaan sen muokkaaminen on kielletty.

Kehittämisprosessin vaiheet tulee esittää kattavasti. Lähdemerkintöihin täytyy kiinnittää huomiota ja niiden tulee olla ajantasaiset. (OppariBoost, 2024.) Kuvassimme projektin vaiheet jo suunnitteluvaiheesta alkaen ja jokainen lähdeviite merkittiin heti ylös, jotta lähdeluettelo pysyi ajantasaisena.

Kiinnitimme erityistä huolellisuutta eettisyyteen ja luotettavuuteen. Päiväkotiyksikkö on meille entuudestaan tuttu työskentely-ympäristönä, joten panostimme kyselyjen kysymysten laadinnassa siihen, että ketään vastaajaa ei tunnisteta. Meille oli tärkeää, että esimerkiksi kukaan henkilöstöstä ei profiloituisi. Kyselyyn ei sisällytetty kysymyksiä ammattinimikkeestä tai siitä, minkä ikäisten lasten ryhmässä työntekijä työskentelee.

Eettiset näkökulmat tulee huomioida perehtymällä hyvin tutkittavaan aihepiiriin. Lisäksi hyvällä tutkimuseetiikalla tarkoitetaan sitä, että tutkittava tai kehitettävä

projekti antaa uusia työkaluja muillekin kuin työn tilaajille tai tekijöille. (Tietoarkisto, i.a.-a.) Opinnäytetyöprosessin alusta alkaen etsimme tutkittua ja ajankohtaista teoretietoa. Lisäksi tutustuimme muutamiin aiemmin tehtyihin opinnäytetöihin, joissa on käsitelty pienten lasten kaverisuhteita. Tavoitteemme on, että mahdollisimman moni varhaiskasvatuksen ammattilainen hyötyy oppaastamme.

Kyselyissä tulee kysyä vain tarpeelliset taustakysymykset tutkimustiedon kannalta (Tietoarkisto, i.a.-b). Kyselyissämme ei käsitelty lainkaan henkilötietoja. Webropol-linkin tai qr-koodin kautta vastaaminen oli täysin anonymiä ja turvallista. Lisäksi kyselyyn vastaaminen oli mahdollista molemmille huoltajille. Tällä tavoin halusimme tarjota vastausmahdollisuuden eri osoitteissa asuville huoltajille. Opinnäytetyömme työelämäohjaajana toimiva päiväkodin johtaja toivoi myös, että päiväkodin nimeä ei mainittaisi työssämme juuri sen vuoksi, että anonymiteetti säilyisi sekä saisimme mahdollisesti kyselyihimme enemmän vastauksia.

Kyselyjä suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota kysymysten ymmärrettävyyteen sekä ajankäyttöön. Lisäksi kyselyn toimivuuden testaaminen on tärkeää. (Tietoarkisto, i.a.-a.) Luotettavuus työssämme pohjautui tarkkaan suunnittelutyöhön, vahvan ja ajantasaisen tietopohjan keräämiseen, kyselytulosten analysointiin sekä niiden raportoinnin pohjalta tehtyyn oppaaseen. Luottavaa tietoa aineistoon saadaan henkilöiltä, jotka ovat tekemisissä tutkittavan asian kanssa. (LibGuides 2020.) Päiväkodin henkilöstöltä ja huoltajilta saimme kyselyjemme kautta arvokasta ja ajankohtaista tietoa lasten kaverisuhteisiin liittyen.

Valmis opas koottiin luotettavan ja ajantasaisen tutkimus- ja lähdemateriaalin sekä kyselyistä nousseiden havaintojen, ajatusten ja ideoiden pohjalta. Luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä tukivat tutkimustiedon sekä kyselyistä nousseiden vastausten samankaltaisuus.

6 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena on varhaiskasvatusikäisten lasten kaveritaitojen vahvistaminen. Kehittämisprosessin tuotoksena valmistui opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle tukemaan lapsia kaveritaidoissa. Opas on konkreettinen ja helposti arjen kiireeseen soveltuva työkalu. Työn lähtökohdat nousivat selkeästi varhaiskasvatuksen kentän ajankohtaisista tarpeista. Kaveritaitojen haasteet ulkopuolelle jättämisineen sekä kiusaaminen koskettavat jo varhaiskasvatusikäisiä lapsia.

Opinnäytetyöprosessi oli opettavainen ja ammatillista ymmärrystä syventävä kokonaisuus. Suunnitelmavaiheessa hyvin rakennettu tietopohja muodosti työllemme vankan perustan. Ajankohtaiset aineistot ja artikkelit saivat pohtimaan kaveritaitojen kulmakiviä. Perehtymämme teorian tiedon mukaan loimme kyselyjen kysymykset. Lisäksi meille oli tärkeää sisällyttää päiväkodin henkilöstöltä tulleet kysymykset huoltajien kyselyyn. Tämän kautta yhteistyöpäiväkoti tulee saamaan arvokasta tietoa siitä, miten pitkäjänteinen kaveritaitoihin panostaminen näkyy tällä hetkellä huoltajille. Huoltajien palautteiden ja näkemysten myötä henkilöstö voi suunnitella, kehittää ja tarvittaessa muuttaa toimintaansa.

Vaikkakin opinnäytetyöprosessi oli raskas, niin samalla se oli antoisa. Ammatillista kasvua tapahtui koko prosessin ajan. Suuren ja monivaiheisen projektin läpikäyminen opetti sekä priorisointia että reflektointia. Erilaiset lähdeaineistot ja tutkimusartikkelit vahvistivat tietämystämme kaveritaidoista ja antoivat meillekin työkaluja tukemaan lasten välisiä vuorovaikutussuhteita. Kehittämistoiminnan myötä saimme paljon uutta osaamista ja tietoa. Esimerkiksi Webropol työkaluna ei ollut meille entuudestaan tuttu, joten sen käyttöä täytyi alkuun harjoitella. Lisäksi täytyi etsiä tietoa siitä, millainen on hyvä ja selkeä kyselykaavake. Alkuun pohdimme, että saammeko vastauksia avoimiin kysymyksiin vai koetaanko ne liian vaikeina ja suuritöisinä. Tulevaisuudessa on helppoa ja luontevaa hyödyntää tätä samaa menetelmää tarvittaessa jossain muussa kehittämis- tai tutkimusprojektissa ja tehdä siihen muutoksia.

Yhteistyömme sekä päiväkodin että oppilaitoksemme kanssa oli sujuvaa ja mutkatonta. Työelämäohjaajamme ja ohjaavan opettajamme kanssa kommunikointi oli nopeaa. Saimme kyselyt helposti jakoon työelämäohjaajamme kautta. Yllättävää oli se, että alkuun saimme huoltajilta hyvin vastauksia, mutta henkilöstö vastasi melko hitaasti. Pidensimme vastausaikaa viikolla ja sen myötä saimme lisää vastauksia. Näiden pohjalta oppaan kasaaminen oli helpompaa. Sekä huoltajien että työntekijöiden vastauksista nousi esiin yhtäläisyyksiä, joiden pohjalta aloitimme oppaan tekemisen. Lisäksi kirjallisuuteen ja tutkimustietoon perustuva tieto tuki näitä vastauksia. Koimme, että huoltajat kokevat lastensa kaveritaitojen tukemisen ja kehittämisen erittäin tärkeiksi. Toivomme, että opas löytää paikkansa varhaiskasvatuksen arjessa.

Työ toteutettiin kehittämispainotteisella ja osallistavalla työotteella, jolloin sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön että huoltajien näkemykset saatiin mukaan oppaan sisältöön. Opinnäytetyön tietopohja sekä kyselyistä saadut tulokset tukivat hyvin toisiaan. Tutkimustieto yhdessä kyselyjen tulosten kanssa vahvisti käsitystä siitä, että kaveritaitojen tukeminen vaatii tietoista, suunnitelmallista ja koko työyhteisössä käytettävää vahvaa pedagogista työtettä. Kaiken toiminnan keskiöön sekä tutkimustiedon, lähdeaineiston että kyselyjen valossa nousivat leikki sekä sensitiivinen vuorovaikutus. Empaattinen kasvattaja vahvistaa lasten välistä vuorovaikutusta. Leikin tiimellyksessä kaveri- ja vuorovaikutustaitojen opettelu sujuu kuin itsestään. Leikki on varhaiskasvatuksen perusta ja lapsille mieluisinta puuhaa. Sen pedagogiikkaa pitää vaalia.

Järvinen ja Mikkolakin (2015, s. 29) korostavat ymmärtävän ja empaattisen kasvattajan merkitystä, joka omalta osaltaan tukee lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Jokainen lapsi kohdataan aidosti ja lapsiryhmän hyvään yhteishenkeen panostetaan. Kokemus ryhmään kuulumisesta vahvistaa kaveritaitoja. Yhdessä leikkiessä ja toimiessa opetellaan toisen arvostusta ja huomioon ottamista. Ryhmässä jokaisella tulee olla turvallinen olo. Erimielisyyksiin tulee puuttua ja niistä tulee keskustella rakentavasti lasten kanssa.

Myös tiimin yhteiset säännöt ja sitoutuminen yhdessä tekemiseen nousevat keskiöön. Toimivassa tiimissä aikuisten välinen vuorovaikutus on toimivaa ja toista kunnioittavaa. Omalla esimerkillään kasvattaja näyttää millä tavoin toimii rakentavasti muiden ihmisten kanssa. Se heijastuu positiivisesti myös lapsiryhmään. Tunteiden salliminen, sanoittaminen ja näkyminen on tärkeää. Turvallisen ja lämpimän kasvattajan läsnäolo korostuu. Lapsi saa harjoitella vuorovaikutustaitoja sekä itsesääätelyä yhdessä vertaistensa sekä kasvattajan kanssa päivän touhujen aikana. Ryhmästä poissulkeminen vaikuttaa negatiivisesti lapsen itsetuntoon. Sen vuoksi kasvattajien täytyykin varhaiskasvatuksen arjessa olla jatkuvasti läsnä havainnoiden lapsiryhmän toimintaa.

Kyselyjen tulokset osoittivat, että varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee suurilta osin omaavansa riittävää osaamista kaveritaitojen tukemiseen, mutta samalla vastauksista nousi esiin arjen haasteita. Esimerkiksi ajanpuute tai tilanteet, joissa kaveritaitoasioihin ei ehditä puuttua toivotulla tavalla. Tämä ristiriita kuvastaa osittain varhaiskasvatuksen arjen realiteetteja. Vaikka osaamista löytyykin niin rakenteelliset tekijät ja kiire voivat haastaa tavoitteellisen pedagogiikan toteutumista. Näihin tarpeisiin opas vastaa tarjoamalla nopeasti käyttöön otettavia menetelmiä sekä muistuttaa kasvattajia aikuisen läsnäolon merkityksestä päivän jokaisessa hetkessä. Toisaalta, mikäli pedagogiikka tuntuu toistuvasti jäävän kiireen jalkoihin, on todennäköisesti syytä tarkastella tiimin yhteisiä pelisääntöjä. Toki lapsiryhmissä esiintyvät erilaiset haasteet kuormittavat kasvattajia enenevässä määrin, mutta pohdintaan nousee, millä tavalla arjen struktuuri ja käytännöt saataisiin sellaisiksi, että kaveritaitoihin sekä muihin lapsia koskettaviin asioihin ehdittäisiin puuttua oikea-aikaisesti.

Huoltajien näkökulman mukaan ottaminen toi oppaaseen arvokasta lisäsisältöä. Heidän vastauksistaan nousi esille luottamus varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamiseen sekä kokemus siitä, että kaveritaitoja harjoitellaan ja tuetaan pääosin hyvin. Myös kasvattajan läsnäolon, leikin ja aktiivisen havainnoinnin merkitys korostui näissäkin vastauksissa. Lisäksi huoltajille oli tärkeää jokaisen lapsen pääseminen leikkiin mukaan ilman sukupuoleen perustuvaa määrittelyä. Nämä toiveet ovat linjassa varhaiskasvatussuunnitelmankin perusteiden kanssa

ja vahvistavat käsitystä siitä, että huoltajien osallistaminen kehittämistyöhön on tärkeää ja merkityksellistä.

Jatkokehittämisen näkökulmasta oppaan vaikuttavuutta olisi hyvä arvioida pidemmällä aikavälillä. Ryhmän ilmapiirin, lasten osallisuuden ja kiusaamistilanteiden määrää voitaisiin tarkastella myöhemmin uudestaan. Kaveritaitoihin liittyen voitaisiin järjestää myös joitain teemapäiviä. Tällöin etenkin lasten osallisuus korostuisi. Lisäksi opasta voisi myös kehittää huoltajille suunnatuksi. Heille tarkoitettussa oppaassa voitaisiin pohtia, millä tavalla kaveritaitoja voitaisiin kotona vahvistaa ja tukea. Lisäksi itsesäätelyyn liittyvä materiaali voisi olla hyväksi sekä kasvattajille että huoltajille.

Opinnäytetyö vahvisti käsitystä siitä, että kaveritaitojen tukeminen on jokaisen aikuisen asia. Kaveritaitojen tukemiseen ja vahvistamiseen voivat vaikuttaa yhdessä sekä kasvattajat että huoltajat. Yhteisillä pelisäännöillä edetään oikeaan suuntaan. Varhaiskasvatuksessa kasvattajan läsnäolo, sensitiivisyys sekä myönteinen vuorovaikutus vahvistavat lapsen kokemusta osallisuudesta ja ryhmään kuulumisesta.

Kaiken kaikkiaan sekä kirjallisuus että tekemämme kyselyt osoittivat sen, että leikkivä kasvattaja on lapsiryhmän sydän. Kasvattajan rooli on huolehtia, ettei kukaan jää ulkopuolelle sekä siitä, että kasvattajalla itsellään on riittävät työkalut ohjata lasta ja lapsiryhmää kaveritaidoissa. Koskaan ei saa olla niin kiire päivän aikana, ettei ehtisi tukea lasta vuorovaikutuksessa, itsesäätelyssä taikka kaveritaitoihin liittyvissä haasteissa. Huoltajienkin toiveena oli, että kasvattajat olisivat aktiivisemmin mukana havainnoimassa leikki-tilanteita sekä mukana itse leikissä. Etenkin uuden lapsen tullessa ryhmään tai kokonaan uuden ryhmän aloittaessa kasvattajan rooli korostuu. Aikuisen tehtävänä on toimia esimerkkinä.

Tietoisilla, yhdessä sovitulla, pedagogisilla suunnitelmilla voidaan tukea lapsen hyvinvointia ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Kun jo varhaiskasvatuksessa opetellaan huomioimaan toisia tai asettamaan oma mielipaha ainakin silloin tällöin taka-alalle, vuorovaikutustaidot ovat todennäköisesti aikuisenakin paremmalla tolalla. Toki elämään kuuluu harmitukset ja pettymyksetkin, mutta

aikuisen avulla niistäkin selvittää. Ei haittaa, vaikka välillä itkettäisi tai suututtaisi. Turvallisen aikuisen läsnäolon ja sylinkin kautta harmituksia voidaan yhdessä käsitellä ja miettiä ratkaisua. Kaveritaitoihin panostaminen kantaa pitkälle aikuisuuteen saakka.

LÄHTEET

- Arene. (2025). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. <https://arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2025/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202025.pdf?t=1739803988>
- Diak. (i.a.). Tutkimusetiikka Diakissa. Saatavilla 14.12.2025 <https://www.diak.fi/kumppanille-ja-kehittajalle/avoin-tiede-ja-tutkimus/tutkimusetiikka-diakissa/>
- Eerola-Pennanen P., Turja. L., & Lipponen, S. (2022). Yhdenvertaisuus ja moninaisuus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., & Eerola-Pennanen, P. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. (Luku 11). Vastapaino. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523970540>
- Elomaa, K., Haapsalo, T., & Kirkkopelto K. (2024). *Villi juttu. Pienten lasten kaveritaitojen vahvistaminen ja kiusaamisen ehkäisy digitaalisessa maailmassa*. Lasten keskus.
- Haapsalo, T., Kirkkopelto, K., & Repo, L. (2016). *Mun ja Sun juttu!* Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Lasten keskus.
- Järvinen K., & Mikkola, P. (2015). *Oletko sä meidän kaa?* Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto.
- Kangas, J., Lastikka, A.-L., & Karlsson L. (2021). *Voimauttava varhaiskasvatus*. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Otava.
- Koivula, M. (2022). Lasten vertaisoppiminen päiväkodissa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., & Eerola-Pennanen, P. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. (Luku 16). Vastapaino. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523970540>
- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540#chp_1_sec_3_heading

- Laaksonen, V. (2022). *Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa*. PS-Kustannus.
<https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523702417>
- LABOpen. (2020). Yhteiskehittämisellä yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksen vuorohoitoon. <https://www.labopen.fi/lab-pro/yhteiskehittamisella-yhteisollisyytta-varhaiskasvatuksen-vuorohoitoon/>
- Lautamo, T., & Laaksonen, V. (2018). *RALLA. Leikki- ja kaveritaitojen havainnointimenetelmät*.
- LibGuides. (2020). Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0. Tutkimus- ja kehittämistyön luotettavuus. Diakin kirjasto.
<https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760642>
- Nivala, E. (2021). Osallisuuden vahvistaminen yksinäisyyden ehkäisemisenä varhaiskasvatuksessa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10(1), 33–59.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114149/67348?acceptCookies=1>
- Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf
- Opetushallitus. (i.a.). Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Saatavilla 12.10.2025
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lasten-sosioemotionaalisten-taitojen-tukeminen-varhaiskasvatuksessa>
- OppariBoost. (15.8.2024). Mitä on eettisyys opinnäytetyössä? – Sisältää lähdevinkkejä. <https://oppariboost.fi/mita-on-eettisyys-opinnaytetyossa/>
- Paakkunainen, T. (2021). *Millainen on hyvä ohje? Ohje oppaan tekijälle*. [Opinnäytetyö, Poliisiammattikorkeakoulu].
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/496184/ON_Paakkunainen.pdf?sequence=2/1000
- Pikkumäki, S., & Peltola, M. (2017). Poissulkeminen ja siihen liittyvät vaikuttamiskeinot varhaiskasvatuksessa. *Prologi – puheviestinnän vuosikirja*, 8(13), 8–23.
<https://journal.fi/prologi/article/view/95919/54317>
- Pursi, A. (2019). *Yhteisen ymmärryksen rakentuminen aikuisten ja lasten välisessä leikissä: Aikuisen roolit ja pedagogiset käytänteet*

- varhaiskasvatuksen taaperoryhmässä*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. (Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, 53, Unigrafia).
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/9d70b4ac-0143-4f9f-b8fe-18f8df199648/content>
- Pöyhönen, J. & Livingston, H. (2025). *Fanni ja kiusattu kaveri*. Kumma-kustannus.
- Quinones, G., Pursi, A., & Lipponen, L. (2025). Forms of disrespect : Toddler's peer conflicts in early childhood and care. *Contemporary Issues in Early Childhood*. 26(3), 331 – 346. <https://journals-sagepub-com.anna diak.fi/doi/epub/10.1177/14639491231222513>
- Raahe. (11.6.2025.) DaisyFamily. <https://www.raahe.fi/daisy/daisyfamily>
- Raahe varhaiskasvatuspalvelut. (4.11.2022). Raahen varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma.
<https://www.raahe.fi/sites/raahe.fi/files/liitetiedostot/Kasvatus%20ja%20koulutus/Raahen%20varhaiskasvatuksen%20kiusaamisen%20ehk%C3%A4isyn%20suunnitelma%202022.pdf>
- Ranta, S. (2021). *Kasvun juuret. Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia?* PS-Kustannus.
- Ranta, S. (22.3.2019). ”No jos ne sanoo, ettei saa tulla mukaan leikkiin, niin sitten mä aina kiusaan jokaista.” – Kaveritaidot keinona kiusaamisen kitkemiseen.
<https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2019/03/22/unelmana-maailman-onnellisimmat-lapset-kaveritaidot-keinona-kiusaamisen-kitkemiseen/>
- Ranta, S. (2020). *Positiivinen pedagogiikka suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. [Väitöskirja, Lapin yliopisto].
https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64412/Ranta_Samuli_Acta%20electronica%20Universitatis%20Lapponiensus%20283.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Repo, L. (2015). *Bullying and it's prevention in early childhood education*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto].
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/be99a206-1243-4413-b562-99f71b1de1a6/content>

- Rinta-Nikkola, M., & Koskenvalta, O. (25.9.2024). *Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistaminen Kurikan varhaiskasvatuksessa. – Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja puuttumisen malli.* <https://kurikka.fi/wp-content/uploads/2025/02/Hyvien-vuorovaikutus-ja-kaveritaitojen-vahvistaminen-Kurikan-varhaiskasvatuksessa-2024.pdf>
- Sainio, T., Pajulahti, R., & Sajaniemi, R. (2020). *Näin tuet lapsen itsesäätelyä: hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa.* PS-Kustannus. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523700079>
- Sevón, E., Notko, M., Salonen, E., & Lahtinen, M. (2023). Young children's narratives of exclusion in peer relationships in early childhood education and care. *Contemporary Issues in Early Childhood* 2025. 26(3), 347–363. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/14639491231217068>
- Tietoarkisto. (i.a.-a). Kyselylomakkeen laatiminen. Tampereen yliopisto. Saatavilla 29.12.2025 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen/>
- Tietoarkisto. (i.a.-b). Tunnisteellisuus ja anonymisointi. Tampereen yliopisto. Saatavilla 29.12.2025 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/tunnisteellisuus-ja-anonymisointi/#minimointi-eli-miten-kerata-aineisto-niin-ettei-se-sisalla-turhia-tunnisteita>
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. (2018). Yhteiskehittäminen. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/yhteiskehittaminen>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2024). Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>
- Uusitalo-Malmivaara, L., & Vuorinen, K. (2017). *Huomaa hyvä! Vahvuusvariksen bongausopas.* PS-Kustannus.

Liite 1. Alkuinfo vanhemmille

Hyvä lapsen vanhempi tai muu huoltaja!

Olemme Essi Koskela ja Marjo Valpas Helsingin diakonia-ammattikorkeakoulusta.

Olemme valmistumassa keväällä 2026 varhaiskasvatuksen sosionomeiksi.

Teemme opinnäytetyönämme opasta lapsenne päiväkodille kaveritaitojen tukemiseen. Teemme kyselyn webropol-ohjelmalla teille vanhemmille sekä päiväkodin henkilökunnalle. Teille kysely tulee marraskuun aikana Daisyn kautta.

Meille olisi tärkeää, jos voisitte vastata kyselyyn. Niiden pohjalta saamme arvokasta tietoa tutkimukseemme ja oppaaseemme. Kyselyyn voi vastata vanhemmat myös erikseen.

Kysely on täysin anonyymi eikä yksittäisistä vastauksista voida tunnistaa ketään. Vastaaminen on vapaaehtoista.

Ystävällisin terveisin

Essi ja Marjo ❤️

Essi.Koskela@student.diak.fi

Marjo.Valpas@student.diak.fi

Liite 2. Kysely huoltajille

Kysely huoltajille lasten kaveritaidoista

Hyvä lapsen vanhempi tai muu huoltaja!

Olemme Essi Koskela (Essi.Koskela@student.diak.fi) ja Marjo Valpas (Marjo.Valpas@student.diak.fi) Helsingin diakonia-ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyönämme opasta lapsenne päiväkodille kaveritaitojen tukemiseen.

Meille olisi tärkeää, jos voisitte vastata muutamaan kysymykseen. Niiden pohjalta saamme arvokasta tietoa tutkimukseemme ja oppaaseemme.

Kysely on täysin anonyymi eikä yksittäisistä vastauksista voida tunnistaa ketään. Vastaaminen on vapaaehtoista.

Lämmin kiitos yhteistyöstäsi!

1. ONKO LAPSENNE KOKENUT PÄIVÄKODISSA KIUSAAMISTA TAI ULKOPUOLELLE JÄTTÄMISTÄ?

- KYLLÄ
 EI
 EN OSAA SANOA

2. MIKÄLI VASTASIT EDELLISEEN KYSYMYKSEEN KYLLÄ, MILLÄ TAVALLA KIUSAAMINEN/ULKOPUOLELLE JÄTTÄMINEN NÄKYI LAPSESSASI?

3. ONKO LAPSELLANNE YLEENSÄ KAVERIA/KAVEREITA RYHMÄSSÄÄN?

- KYLLÄ
 EI
 EN OSAA SANOA

4. LUOTATTEKO, ETTÄ PÄIVÄKODISSA TUETAAN RIITTÄVÄSTI KAVERISUHTEIDEN SYNTYÄ JA/TAI RYHMÄÄN KUULUMISTA?

- KYLLÄ
 EI
 EN OSAA SANOA

5. MILLÄ TAVALLA KAVERITAITOIHIN PANOSTAMINEN ON NÄKYNYT PÄIVÄKODILLA VIIMEISEN VUODEN AIKANA?

6. MILLAISIA TOIVEITA TEILLÄ ON PÄIVÄKODILLE, JOTTA SIELLÄ VOIDAAN VAHVISTAA KAVERISUHTEITA JA RYHMÄÄN KUULUMISTA?

Liite 3. Kysely varhaiskasvatuksen henkilöstölle

KYSELY VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖSTÖLLE LASTEN KAVERITAIIDOISTA

Hyvä varhaiskasvatuksen ammattilainen!

Olemme Essi Koskela (Essi.Koskela@student.diak.fi) ja Marjo Valpas (Marjo.Valpas@student.diak.fi) Helsingin diakonia-ammattikorkeakoulusta ja tämä kysely on osa opinnäytetyötämme.

Kyselyn sekä tutkitun teorian pohjalta kokoamme oppaan kaveritaitojen tukemiseen.

Kysely on täysin anonyymi ja luottamuksellinen eikä yksittäisistä vastauksista voida tunnistaa ketään.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista.

Lämmin kiitos yhteistyöstäsi!

1. MILLÄ TAVALLA KIUSAAMINEN NÄKYY PÄIVÄKODISSANNE?

2. MILLÄ TAVOILLA TUET LASTA/LAPSIRYHMÄÄ VUOROVAIKUTUSTAIIDOISSA?

3. KOETKO, ETTÄ SINULLA ON TARPEEKSI TYÖKALUJA/OSAAMISTA KAVERITAITOJEN VAHVISTAMISEEN?

- KYLLÄ
 EI
 EN OSAA SANOA

4. MILLAISIA TYÖKALUJA KAIPASIT TYÖSI TUEKSI VAHVISTAMAAN KAVERITAITOJA?

5. MILLAISIA KAVERITAITOIHIN LIITTYVIÄ HAASTEITA RYHMÄSSÄSI ILMENEE?

6. MILLAISIA KAVERITAITOIHIN LIITTYVIÄ VAHVUUKSIA RYHMÄSTÄSI LÖYTYY?

Liite 4. Opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle

Kuva:Pixabay

”LEIKIKKÖ MUN KANSSA?”

OPAS VAHVISTAMAAN KAVERITAITOJA

Essi Koskela & Marjo Valpas

Kuva:Pixabay

HYVÄ VARHAISKASVATUKSEN AMMATTILAINEN

Kädessäsi on opas tukemaan varhaiskasvatusikäisen lapsen kaveritaitoja. Tämä materiaali on opinnäytetyönämme syntynyt opas osana Diakonia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatuksen sosionomiopintoja.

Varhaiskasvatus on paikka, jossa kaveritaitoja harjoitellaan päivittäin ja haluamme oppaallamme tukea arvokasta työtäsi lasten parissa. Toivomme, että saat tästä uusia vinkkejä ja ideoita työhösi!

Olemme koonneet tähän oppaaseen tärkeitä poimintoja leikin tärkeydestä varhaiskasvatusikäiselle lapselle. Lisäksi oppaassa korostuu aikuisen läsnäolon merkitys, osallisuus sekä itesäätelytaitojen opettelu kaveritaitojen tukemisessa.

Loppuun olemme koonneet joitakin materiaali- ja kirjavinkkejä. Lopusta löytyy myös poimintoja, joita keräsimme yhteistyöpaivätkodin henkilöstölle sekä huoltajille teetetysssä kyselyssä syksyllä 2025.

Joulukuussa 2025

Essi Koskela & Marjo Valpas

SISÄLTÖ

Kasvattajan läsnäolon merkitys	3
Leikin merkitys lapsiryhmässä	4
Itsesäätelytaitojen tukeminen	5
Lasten välinen kiusaaminen ja ennaltachkäisy	6
Ideoita & materiaalia ryhmään	7
Yhteiskehittämisen tuloksia ja johtopäätöksiä	8
Lähteet	9

Kuva: Pixabay

KASVATTAJAN LÄSNÄOLON MERKITYS

HYVÄ TIETÄÄ:

- Kasvattajan rooli toiminnan mallintajana ja esimerkkinä on tärkeää.
- **Tärkeä tehtävä on varmistaa, että kukaan ei jää ryhmän ulkopuolelle.**
- **Lämmin ja läsnäoleva kasvattaja** luo hyvät olosuhteet turvallisuudelle oppimiselle ja leikille sekä lapsen itsetunnon kehittymiselle.
- Mitä pienempi lapsi, sitä tärkeämpi rooli aikuisen esimerkillä on.
- Aikuisen vastuulla on kommunikaation ja vuorovaikutuksen tukeminen.

KONKREETTISIA VINKKEJÄ ARKEEN:

- Kasvattajan on tärkeää sanoittaa vuorovaikutustilanteissa lapsen tukena. Esimerkiksi: *"Voit kysyä kaverilta: Sopiiko, että mennään potkimaan palloa?"*
- Tilanteiden, tunteiden ja kaiken toiminnan mallintaminen ja sanoittaminen on tärkeää.
- **Kiireetön ilmapiiri sekä kasvattajien yhtäläiset toimintatavat** tukevat ryhmän me-hengen syntyä ja vahvistumista.

Lähteet: Aitokoski, M.(2025); Kangas ym. (2021); Pursi (2019); Pöyhönen & Livingston (2025)

LEIKIN MERKITYS LAPSIRYHMÄSSÄ

HYVÄ TIETÄÄ:

- **Leikki lisää osallisuuden kokemusta.**
- Leikin tiimellyksessä opitaan mm. itsesäätelyä sekä toisten huomioimista, motoriikkaa ja kielellisiä taitoja.
- Leikkiin liittyminen, leikin sääntöjen sopiminen, ongelmaratkaisut ja jakaminen ovat tärkeitä taitoja, joita lasten on hyvä opetella vertaisuuhteissa jo ennen kouluikää.
- Leikki vahvistaa hyvinvointia tuomalla onnistumisen kokemuksia ja itsevarmuutta.
- Lapsi oppii kaveritaitoja luontevasti leikin lomassa. Lapsi oppii samalla luomaan hyviä ihmissuhteita. Hyvät kaveritaidot kantavat pitkälle tulevaisuuteen.

VINKKEJÄ LEIKIN TUKEMISEEN RYHMÄSSÄ:

- Kasvattajan on tärkeää havainnoida, mikäli leikki tarvitsee "auttamista" eteenpäin.
- Samalla täytyy myös osata lukea tilannetta, jotta kasvattajan leikkiin puuttuminen ei riko leikkiä.
- **Lapset yleisesti ilahtuvat leikkivästä aikuisesta.**
- Yhteinen leikkihetki tukee vuorovaikusta, lisää lasten turvallisuuden tunnetta sekä lisää aikuisen yhteyttä lapseen.
- Leikkivä kasvattaja myös rikastuttaa leikkiä, auttaa ongelmanratkaisussa sekä osaltaan edesauttaa arempien lasten leikkiin pääsyä.

Lähteet: Haapsalo ym. (2016); Laaksonen & Repo (2017); Lautamo & Laaksonen (2018); Opetushallitus (2022)

4

ITSESÄÄTELYTAITOJENTUKEMINEN

HYVÄ TIETÄÄ:

- Itsesäätelyllä tarkoitetaan kykyä toimia tilanteeseen sopivalla tavalla.
- Lasten itsesäätelytaidot kehittyvät yksinään ja lapset tarvitsevat opetteluun aikuisen apua.
- **Sensitiivinen kasvattaja toimii lapsen kansasäätelijänä tunnemyrskyissä.**
- Kiusaaminen esimerkiksi on merkinä siitä, että itsesäätelytaidot sekä kyky tuntea empatiaa ovat vielä puutteellisia. Tällöin **aikuisen rooli korostuu** lasten välissä tilanteissa.

KUINKA VAHVISTAA ITSESÄÄTELYTAITOJA?

- Tunne- ja empatiataitojen opettelu vertaisryhmässä on tärkeää.
- Lapsiryhmässä voidaan käyttää esimerkiksi Piki-toimintamallia tukemaan itsesäätelytaitojen kehittymistä (Haapsalo ym. 2016).
- Aikuinen voi tukea lapsen itsesäätelyä **hyväksymällä lapsen tunteet ja auttamalla tunteiden sanoittamisessa.** "Ymmärrän että sinua hämättää. Minusta näyttää että olet vihainen."
- **On tärkeää olla lapselle läsnä ja osoittaa hänelle kunnioitusta ja empaattisuutta. Kuunnella ja pysyä itse rauhallisena tilanteessa.**

Lähteet: Haapsalo ym., (2016); Laaksonen & Repo (2017)

5

LASTEN VÄLINEN KIUUSAAMINEN JA SEN ENNALTAEHKÄISY

HYVÄ TIETÄÄ:

- On tärkeää että lapset saavat itse kertoa oman version kokemuksestaan ja käsityksestään kiusaamistilanteesta.
- Kiusaaminen vaarantaa lapsen kasvun ja kehityksen lisäten syrjäytymistä.
- Pienten lasten kiusaaminen kertoo tyypillisesti vaikeudesta hahmottaa omien tekojensa seurauksia, hallita tunteitaan sekä ymmärtää sosiaalisia tilanteita.
- Kiusaajalla on usein ongelmia omassa vuorovaikutustaidoissaan. Tukea tarvitsevien lasten keskuudessa kiusaamista ja ongelmia esiintyy enemmän kuin ei-tukea tarvitsevilla.
- **Opitut itsesäätelytaidot ja myötätuntoinen ajattelu toimivat kiusaamisen ehkäisijänä. Tue siis lapsen minäkuvaa ja tervettä itsetuntoa.**

Lähteet: Haapsalo ym. (2016); Laaksonen & Repo (2017); Pöyhönen & Livingston (2025)

KASVATTAJAN ROOLI:

- Lasten kanssa täytyy harjoitella toisten asemaan asettumista. Siten lapset oppivat toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. He oppivat ottamaan ympärillään olevat ihmiset huomioon.
- Jos ryhmässä on yksin jääviä lapsia, kannattaa panostaa siihen, että heidät saa mukaan ryhmään ja ryhmäytymiseen. Yritä tunnistaa yksin jäävän lapsen vahvuudet ja hyödyntää ne.
- **Pienryhmätoiminta on tärkeää.** Aikuisen on helpompi huomata kiusaaminen ja ulkopuolelle jääminen sekä ehkäistä niitä ja puuttua.
- **Ole mukana leikeissä ja päivän puuhissa aktiivisena havainnoijana.**
- Kiusaamisen ennaltaehkäisy on tärkeää. Uuden ryhmän aloittaessa on tärkeää panostaa turvallisen ilmapiirin luomiseen ja ryhmän yhteisten sääntöjen sopimiseen. Kenenkään ei tule pelätä joutuvansa kiusatuksi.
- **Tavoitteena on sopia tilanne heti,** tai jos se ei onnistu, niin sovitaan että keskustelua jatketaan myöhemmin saman päivän aikana mahdollisimman pian.

6

IDEOITA & MATERIAALIA RYHMÄÄN

MATERIAALIA:

- Kaveritaitokortit varhaiskasvatukseen. Mieli ry. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/kaveritaitokortit-varhaiskasvatukseen/> (noin 4-vuotiaasta alkaen).
- Kaveritaitoja muumiin tapaan. Punainen risti. <https://sroppimateriaalit.fi/web/site-474591/state-jurdcojqgircyztzr/front-page>
- Kaveritaitopassi (4-vuotiaasta alkaen). <https://www.tunnetaitojalapselle.fi/lisamateriaalit/KaveritaitopassiTUL.pdf>
- Eläinlasten Rauhametsä – sähköinen opetusmateriaali (mm. tunnetaidot, kaveritaidot, arjen taidot). Mieli ry. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/materiaalit/rauhametsa/>
- Viitottu rakkaus. Tunne- ja turvataidot sekä kuvitettu arki. <https://viitotTURAKKAUS.fi/>
- Kielinuppu (mm. tunnelautuja). Kielinuppu sovellus ammattilaisille. <https://www.kielinuppu.fi/kielinuppusovellus>

KIRJAVINKKEJÄ LAPSIRYHMÄÄN:

- **MIU-kirjasarja** alle 3-vuotiaille tunnetaitoja tukemaan. (Pöyhönen & Livingston)
- **FANNI-kirjasarja** yli 4-vuotiaille tunnetaitoja tukemaan. (Pöyhönen & Livingston)
- **PIKI-kirjasarja** 2-vuotiaasta alkaen vahvistamaan lasten kaveritaitoja. (Kirkkopelto, Haapsalo, Elomaa, Repo)
- **PIKKULI OPPII KAVERITAITOJA** 2-5-vuotiaille. (Aittokoski)
- **MOLLI-kirjasarja** yli 3-vuotiaille tunnetaitoja tukemaan. (Kirkkopelto)
- **JUKKA HUKKA-kirjasarja** yli 4-vuotiaille. Tunnetaitoja tukemaan. (McDonald)
- **KAVERIKARUSELLI JA 79 MUUTA VUOROVAIKUTUSLEIKKILÄ.** (Lampinen & Toivanen)
- **AADA JA KIUKKULEIJONA** (Riihonen & Suokas)

7

YHTEISKEHITTÄMISEN TULOKSIA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

HENKILÖSTÖLTÄ NOUSSEET NÄKÖKULMAT:

- Työkaluja/osaamista kaveritaitojen vahvistamiseen löytyy 80 %:lla kyselyyn vastanneista. Viidesosa ei osannut sanoa.
- Kiusaaminen näkyy päiväkodilla etenkin lyömisenä, tönimisenä ja nimittelynä. Leikkittilanteissa riitana leluista sekä ulkopuolelle jättämisenä.
- Pienemmillä kiusaaminen näkyvämpää. Isommilla lapsilla kiusaaminen on huomaamatonta ja tapahtuu usein aikuisen selän takana. Kiusattu on usein ujo, huonosti suomen kieltä ymmärtävä.
- Ryhmässä ilmeneviä haasteita: Toisten leikkien hajottaminen, leluun vieminen kädessä, leikkistä pois jättäminen, valikoiva puhumattomuus sekä kielelliset haasteet.
- Ryhmässä ilmeneviä vahvuuksia: Vuorovaikutus, anteeksipyyttämisen ja antamisen taito, läsnäoleva sekä empaattinen kasvattaja sekä auttamisen halu; lapset ovat toisilleen todella kohteliaita.
- Työntekijöiden toiveita: Koulutusta itsesäätelyyn ja tunnetaitoihin sekä kaveritaitoihin. Arjessa pitäisi olla enemmän aikaa käsitellä lasten leikki- ja kaveritaitoja. Selkeitä kuvia. Erilaisia tunnetaitopelejä.

HUOLTAJILTA NOUSSEET NÄKÖKULMAT:

- 64 % vastanneista koki, että lapsi ei koe kiusaamista ja ulkopuolelle jättämistä päiväkodissa. Reilussa 10 %:ssa vastuksista ilmeni jonkinlaista kiusaamista esiintyneen. Neljännes ei osannut sanoa.
- Lähes jokaisen vastanneen mukaan lapsella on kavereita päiväkodissa.
- Lisäksi lähes jokainen vastaaja ilmoitti lasta tuettavan riittävästi kaverisuhteiden synnyssä ja ryhmään kuulumisessa. Kukaan ei vastannut kieltävästi.
- Kaveritaitoihin panostaminen on näkynyt päiväkodilla: pienryhmiin jakamisena, aikuisen läsnäolona leikeissä, aikuisen esimerkkinä sekä tunne- ja kaveritaitotuokioina.
- Huoltajien toiveita: Aikuisen apu leikin käynnistäjänä tärkeä, lisää ryhmäleikkejä, ei laiteta tuttuja kavereita eri ryhmiin, ei sukupuoliteta leikkejä ja kaverisuhteita, opetellaan yhdessä olemista ja toisten huomioinnon ottamista, annetaan leikkiä tuttujen ja uusien kavereiden kanssa ilman, että aikuinen rajoittaa kenen kanssa saa leikkiä.

8

LÄHTEET:

- Aittokoski, M. (2025). Pikkuli oppii kaveritaitoja. Kustannus-Mäkelä Oy.
- Haapsalo, T., Kirkkopelto, K., & Repo, L. (2016). Mun ja sun juttu! Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Lasten keskus.
- Kangas, J., Lastikka, A.-L., & Karlsson L. (2021). Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Otava.
- Kuvat: Pixabay
- Laaksonen, V. & Repo, L. (2017). Kaveritaitoja. Tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Folkhälsan.
- Lautamo, T., & Laaksonen, V. (2018). RALLA.Leikki- ja kaveritaitojen havainnointimenetelmät.
- Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf
- Pursi, A. (2019). Yhteisen ymmärryksen rakentuminen aikuisten ja lasten välisessä leikissä: Aikuisen roolit ja pedagogiset käytännöt varhaiskasvatuksen taaperoryhmässä. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, 53:2019. Helsinki. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/9d70b4ac-0143-4f9f-b8fe-18f8d7199648/content>
- Pöyhönen, J. & Livingston, H. (2025). Fanni ja kiusattu kaveri. Kumma-kustannus Jyväskylä.

